

SUURLAULAJA PASI JÄÄSKELÄINEN

Basilus (Pasi) Jääskeläinen syntyi 30. toukokuuta 1869 Haapavedellä. Hän oli suomalainen laulaja, kanteleensoittaja ja näyttelijä.

Hän levytti urallaan, vuosien 1904–1911 aikana, kymmeniä levypuolia.

Aikalaiset käyttivät hänestä yleisesti vain etunimeä Pasi, siitä hänet tunnettiin kautta koko maan. Sen käytäntö, enimmäkseen, omaksutaan myös tässä henkilökuvassa.

Pasi oli mukana laulajana Suomen kautta aikain ensimmäisessä, Gramophone-yhtiön järjestämässä, levytystilaisuudessa Helsingissä marraskuussa 1904.

Tässä Musiikkiformaattimuseon omistamat, edellä mainitussa levytystapahtumassa äänitetyt kaksi levyä, yksipuolisia 7” savikiekkoja:

Tammerkosken sillalla (trad., kanteleen säestyksellä)

Vielä niitä honkia... ("Tukkijoella")

URAN ALKU

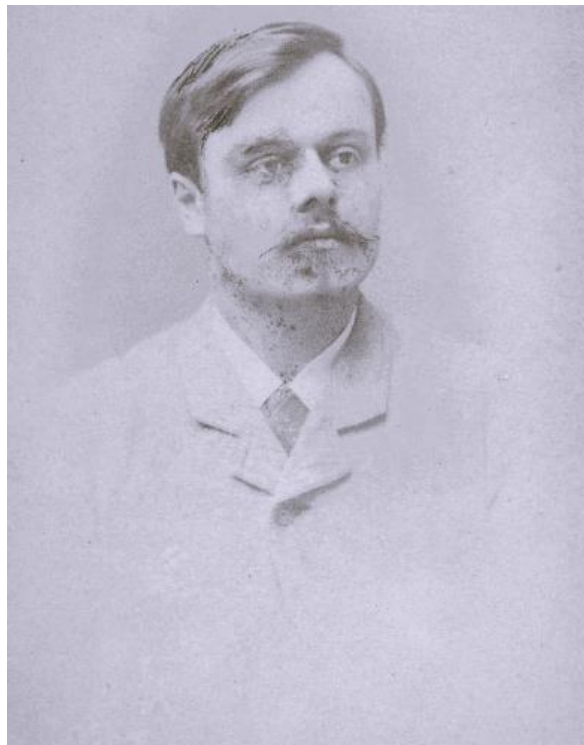
Pasi, vilkaanpuoleisena muksuna, laitettiin rauhoittumaan ja ehkä myös opiskelemaan Oulun suomalaiseen yksityislukioon vuosiksi 1879–1882, mutta ei se oikein meinannut hänelle maistua.

Lukkari- ja urkuritutkinnon hän kuitenkin suoritti myöhemmin Oulun lukkarikoulussa, vuonna 1887. Samana vuonna hänet valittiin Haapaveden kanttoriurkuriksi.

Vielä lukkariksi valmistumisen jälkeenkin hän kokeili monia eri ammatteja, hakeutuen lopulta teatterin piiriin. Mutta sitä ennen Pasi ennätti olla maatöissä, merimiehenä (1882 - 1885), tukkilaisena, sähköteknikkona ja saarnamiehenä, ainakin.

Vuonna 1897 hän oli Aino Haverisen kanssa perustamassa Uutta teatteria, niissä hommissa livahti sitten kolmisen vuotta.

Otsikossa mainittu suurlaulaja hänestä tuli monestakin syystä. Kansan tietoisuuteen hän oli tunkeutunut jo osittain 1800-luvun loppupuolella hauskojen iltamaesitystensä ja muutamien konserttiensa johdosta.

Nuori Pasi Jääskeläinen

URA HUIPUSSAAN

Varsinaisen elämänuransa hän löysi vuosisadan vaihtuessa, kun hän ryhtyi esittämään humoristisia kansanlauluja kanteleen säestyksellä.

Hänet lasketaankin täten myös erääksi Suomen ensimmäisistä kuplettilaulajista.

Pasin yksityisopettajana Helsingin ajoillaan oli mm. Abraham Ojanperä, aikansa suuri suomalainen laulajatähti hänkin.

Pasin laulajanuran varsinainen läpimurto oli Helsingin Ylioppilastalolla 9.12.1900 pidetty konsertti, jossa avustajana toimi Oskar Merikanto.

Konsertissa Pasi esitti lähinnä suomalaisia kansanlauluja, mutta toki myös Merikannon kappaleita, sekä Hj. Nortamon sanoittamia Rauman murteelle tehtyjä lauluja (mm. Rauma' prankkori marss').

Tästä alkoivat suuren suosion saavuttaneet kiertueet, jotka vuonna 1902 ulottuivat jopa Amerikkaan asti, sikäläisten "immigranttien" keskuuteen.

Myös vuonna 1907 Pasi teki toisen esiintymismatkansa Amerikkaan. ja Kööpenhaminassa hän vieraili vuonna 1909. Lontoossa sekä Roomassakin hänen tiedetään käyneen esiintymässä ja opiskelemissa laulua.

Ohjelmistossa näillä reissuilla oli enimmäkseen suomalaisia kansanlauluja ja murrejuttuja.

Jääskeläinen toimi laulajan- ja soittajatoimiensa ohella edelleen myös näyttelijänä ja perusti Suomalainen Operetti -nimisen teatteriseurueen.

Haapavedelle hän perusti kantelepajan, joka toimi muutamia vuosia, kunnes joutui sen lopettamaan kannattamattomana vuonna 1904.

Kiertueidensa yhteydessä Pasi markkinoi juuri näitä itse suunnittelemaansa ja Haapavedellä valmistettuja kanteleita.

Yleisömenestyksestä ja suosiosta kertoo tosiaan se, kuten jo alussakin mainittiin, että jo vuoteen 1905 mennessä Pasi Jääskeläistä kutsuttiin laajalti vain etunimellään pelkäksi Pasiksi.

Esimerkiksi Iisalmen lehdet iloitsivat, kun ”kauwan kaiwattu Pasi” oli tulossa kaupunkiin kanneltaan kaijuttamaan.

Pasista piirreltiin lehtiin lempeitä karikatyyreja, kuten kannen kuvakin kertoo.

Rahvas rallatteli Pasiin viisuja pitkin Suomea, ne soivat gramfonilta kaukaisimpia kyliä myöten.

Kun Helsingissä vuonna 1904 järjestettiin ensimmäinen suuri levytystilaisuus, oli itsestään selvää, että Jääskeläinen oli levylaulajien joukossa.

Gramfonikuumeen vallattua maamme tietoisuus vain lisääntyi useitten äänitettyjen kappaleitten myötä, ja Pasiin suosio senkun kasvoi.

Vielä yksi seikka, joka puoltaa suurlaulajan nimikkeen ansaitsemiseen, oli hänen suuri kokonsa.

Parhaimmillaan miehellä ja muhkealla parrallaan oli yhteispainoa lähes 150 kiloa.

Vuosina 1912–1915 hän julkaisi myös neljä sävyltään kepeää huvi- tai laulunäytelmää.

Jääskeläisen kirjoittama on myös operetti "Laivan kannella", johon musiikin sävelsi Emil Kauppi.

PASISTA SANOTTUA JA KIRJOITETTUA

Ote Samuli Paulaharjun pakinasta:

Paljas "Pasi" jo riittää aivan joutavitta titteleittä ja sukunimittä, ja sillä mies on ilmi elävänä edessämme: pyylevä pulliainen, reuparta, pitkätukka, verrattomine silmäniskuineen, harmaine sarkatakkeineen, kikkanokkaisine paulapieksuineen. Jopa olemme kuulevinamme iloisen kanteleen helkähdyksen sekä sävelen: "Stiipelin, staapelin, stom, pom, pom, siellä nättiä likkoja on, on, on.

Pasin ystäviin kuulunut säveltäjä Oskar Merikanto kertoi 1919 kaveristaan näin:

Ei liene sitä maankolkkaa Suomessa, jossa ei Pasia tunnettaisi. Kun Pasi eräänä kesänä vieraili allekirjoittaneen huvilalla Vilppulassa, levisi tieto hänen siellä olostaan kuin kulovalkea ympäri pitäjän ja seuraavana sunnuntaina oli huvilan ympäristö täynnänsä kutsumattomia vieraita, monet peninkulmienkin päästä. Eihän siinä auttanut muu kuin Pasin täytyi asettua pihamaalle laulamaan ja soittamaan.

Pekka Gronow YLE:n Elävän arkiston Pasia koskevassa ohjelmassa "Pasi Jääskeläinen: Tammerkosken sillalla":

Pasi Jääskeläistä voidaan pitää suomen kielellä laulettuun populaarimusiikin kantaisänä.

Kaleva-lehti kirjoitti, että

hän oli saattanut kanteleen maassamme uudelleen "käytäntöön ja konserttisaliinkin kunniaan".

Uusi Suometar-lehti kirjoitti vuonna 1902:

"Hra Jääskeläinen" oli tehnyt kokeiluja kanteleen rakentamisessa.

Tuloksena oli erinomaisia, "woimakas- ja kaunisäänisiä" kanteleita.

Aamulehti 1903 kertoi Pasin huomanneen soittajana,

ettei Suomessa ollut "pystyviä kanteleen rakentajia". Niinpä hän oli tehnyt itse kanteleeseen parannuksia ja perustanut Haapavedelle kantelepajan. Pasi kehitti kanteleeseen mm. erillisen kaiku- eli välipohjan, muutti rakenteen vanhan kantelemallin "peilikuvaksi" ja patentoi mallinsa vuonna 1904. Vähäisen kysynnän vuoksi verstaas toimii vain muutamia vuosia, vaikka kanteleet (5-, 28- ja 30-kieliset) olivat varsin hyvätasoisia.

Terijoki nimisessä sanomalehdessä kirjoitettiin 13.11.1909 Pasista näin iloisesti:

Päivänpaisteisiksi ovat aina muodostuneet nämä Pasin lauluillat. Niinpä nytkin. Ilo niissä isäntänä keikkuu, riemu riehahtelee ja hyvän tuulen aurinko säteilee jokaisen silmistä. Kun

katselet odottavaa yleisöä, näet hymyn piilevän suunpielessä. Iloinen ilta nyt vietetään, se näkyy jokaisen ohjelmana.

Pasi astuu esille. Sama harmaa puku, samat suomalaiset paulakengät. Musta parta ja tukka ovet hiukan harmaassa. Niin, Pasi ei ole enään poikamies. Hänellä on se oma "priki Hilma Efrosiina" ja "kamari laulaja". Posket ovat yhtä punakat, silmät yhtä hyvätuuliset kuin ennenkin. Yleisö paukuttaa käsiä, riemuitsee.

Jokamiehen viikkolehti järjesti vuonna 1910 äänestyksen "Kuka on Suomen merkillisin mies?" Kärkeen sijoittuivat mm. Leo Mechelin, P.E. Svinhufvud, Akseli Gallen-Kallela sekä tietysti meidän Pasimme.

Lehden arvioissa kirjoitettiin mm:

Eiköhän meidän vastatessamme kysymykseen kuka on Suomen merkillisin mies? tule kiinnittää huomiotamme sellaiseen henkilöön, joka on saavuttanut suosion kaikilta kansankerroksilta, kaikilta ikäluokilta, kaikilta puolueilta?

Onhan paljonkin eteviä miehiä eri aloilla, mutta ei heitä kaikkia käsitä, useakin heistä on todellisuudessa vieras koko kansalle.

Mutta onpa meillä sellainenkin "poika" josta on iloa jokaiselle, on henkilö jonka "pyylevästä persoonasta" tavallinenkin sana singahtaa "sarvipäisenä".

Eikö Pasi Jääskeläinen ole Suomen merkillisin mies, koska hän osaa viehättää ja hyvälle tuulelle saattaa ulkomaalaisen ja suomalaisen, oppineen ja oppimattoman, rikkaan ja köyhän, herran ja talonpojan, miehen ja naisen, nuoren ja vanhan, ja - mikä ihmeintä-tänä "vihan ja vainon" aikakautena "porvarin" ja "sosialistin"?

"Suomen iloisin ukko."

Kyllä Suomen kansa vielä "Pasin" muistaa ja tuskinpa on sitä kyläkuntaa, missä ei olisi hänen kanteleensa kaikunut ja laulunsa helähtänyt.

*"... Ilu, ilu, ilu, kun
tuli vilu
tuolla kynttilänvalkealla,
vaikka heili oli polvella
keinustuolis'
siellä kamarin lattial-
la ..."*

("Pasin" laulaja.)

POISMENO

Pasi Jääskeläinen kuoli 50-vuotiaana Helsingissä 23.1.1920. Kaipaamaan jäivät vaimo ja neljä lasta.

Santeri Alkio arvioi Pasin elämäntyötä muistikirjoituksessaan Pyrkijä-lehdessä seuraavasti:

"Hänen suuri tehtävänsä oli tuoda kantele kotiin. Jälkeenjäävien tehtäväksi on jäänyt hänen jälkeensä suojella kanteletta Suomessa."

PASIN URALLAAN LEVYTTÄMÄT KAPPALEET

Marraskuu 1904, Helsinki

Satu ("Kettu ja jänis") / Humalaisen kotiintulo
Vielä niitä honkia... ("Tukkijoella")
Tammerkosken sillalla (trad., kanteleen säestyksellä)
Merimieslaulu (virolainen sävelmä, kanteleen säestyksellä)
Kekrinä (trad.)
Lypsäjän laulu (trad.)
Joen takana (trad.)
Kun minä laulaan lähden (trad.)
Suomalainen runosävelmä (trad.)
Tääll' yksinäni laulelen (trad.)

Syyskuu 1905, Helsinki

Remma ja remma (trad.)
Lukkari ja kukko (trad.)
Varpusen olut (trad.)
Kultani (trad.)
Oman kullan silmät (trad.)
Ja sun hoppati rallallei (trad.)
Heikki se lähti Heinolasta naimaan (trad., sov. E. Sivori)
Murrejuttu (kertomus)
Häälaulu/Paljo olen maata kulkenut (kanteleen säestyksellä)
Olin minä nuori poika (trad.)
Varpusen olut/Ompa mulla (trad.)

1906, Helsinki

Minä olen Matti maailmassa (trad.)
Minä lähden Amerikkaan (trad.)
Kun tätä Suomenmaata... (trad.)
Enkä minä ryyppää (trad.)
Stiipeli staapeli stom pom pom (Oskar Merikanto)
Meripoikatte veis (Hj.Nortamo)
Kun minä laulaan lähden (trad.)
Hei henttuni (trad.)
Rannalla itkijä (trad.)
Taivas on sininen ja valkoinen (trad.)

1908, Helsinki

Tämän kylän tytöt (trad.)
Tule ystäväni rantahan (trad.)
Hei illalla (trad.)
Nuku nurmen alla (Raitala)
Ompa mulla kaunis kulta (trad.)

Elokuu 1909, Kööpenhamina

Kahden vaiheilla (Emil Kauppi)
Tammerkosken sillalla (trad.)
Varpunen (A. Poppius)
Humalaisen kotiintulo/Satu
Piirilaulu (trad.)
Merimieslaulu (trad.)
Paimenpojan laulu (trad.)
Renk' Willen naiminen
Tuulen henki/Viheriän pellon poikki
Suomalainen runosävelmä (trad.)
Kahden vaiheilla (Emil Kauppi)
tuntemattomaksi jäänyt levytys (Gramophone 2-282301)

Syyskuu 1910, Helsinki

Rauma prankori marss' (Hj. Nortamo)
Kyllä minä tiedän
Paree olik' (Emil Kauppi)
Tukkipoikia tulossa (Emil Kauppi)
Poika ja tyttö (trad.)
Kasarmilaulu (trad.)
Laivakokin rallatus (trad.)

15. syyskuuta 1911, Helsinki

Priki Efrosiina - 1 (Axel Törnudd, san. Hj. Nortamo)
Priki Efrosiina - 2 (Axel Törnudd, san. Hj. Nortamo)
Jenny
Aittalaulu (Emil Kauppi)
Voi niitä aikoja... (Emil Kauppi, sov. Erkki Melartin)
Vanha juomalaulu (trad.)
Kotimaani, mukaelma (trad.)
Heilani kammari (Emil Kauppi, san. I. Calamnius)

VALOKUVIA

NETTILINKKEJÄ

Pasi Jääskeläisen haastattelu 11.04.1903 Louhi -lehdessä:

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/668763?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4ist%C3%A4&term=Pasin&term=Pasia&page=3>

Maaseudun Tulevaisuus

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1128847?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4isen&term=Pasin&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&term=Pasista&term=Pasia&term=Pasilla&term=Pasiin&page=7>

Seuraavat lehtiutiset kertovat uutiset kertovat Pasin poismenosta:

Uusi Aura, 25.1.1920

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1195757?term=Pasi&term=j%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&page=4>

Aamulehti

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1157070?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&page=5>

Liitto

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1267642?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4isen&term=Pasissa&term=Pasin&term=Pasilla&page=3>

Päivälehti

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/2823002?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&term=PASI&term=J%C3%84%C3%84SKEL%C3%84INEN&page=1>

Ilkka

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1229104?term=Pasin&term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&term=Pasista&page=1>

Helsingin Sanomat

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/sanomalehti/binding/1176462?term=Pasi&term=J%C3%A4%C3%A4skel%C3%A4inen&page=4>

Pasin elämäntarinan kokosi

Timo Mäkimattila / Formaattimuseo 29.9.2024